

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การรับฟังพยานหลักฐานเป็นเรื่องเกี่ยวกับดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาล เนื่องจากเป็นธรรมดาที่คนทำผิดมักจะปฏิเสธหรือปกปิดความจริงหรือบิดเบือนข้อเท็จจริงเข้าข้างตนเองเพื่อให้รูปคดีของตนเหนือกว่าอีกฝ่ายหนึ่ง ทำให้การค้นหาข้อเท็จจริงหรือความจริงในทางคดีเป็นไปได้ยาก¹ ส่วนมากแล้วคู่ความทั้งสองฝ่าย คือโจทก์และจำเลยจะกล่าวอ้างข้อเท็จจริงต่างๆมาในคำฟ้องและคำให้การเพื่อสนับสนุนข้อกล่าวหาและข้อกล่าวแก้ของตน ข้อเท็จจริงต่างๆเหล่านี้ย่อมจะตรงกันบ้างและขัดแย้งกันบ้าง ถ้ากระบวนการพิจารณาจบสิ้นเพียงเท่านี้ ศาลย่อมไม่สามารถจะชี้ขาดได้ว่าฝ่ายใดถูกฝ่ายใดผิดเพราะศาลไม่มีทางทราบได้ว่าฝ่ายใดพูดจริงฝ่ายใดพูดเท็จ ฉะนั้นคู่ความแต่ละฝ่ายจึงมีความจำเป็นที่จะต้องหาทางพิสูจน์ข้อกล่าวอ้างของตนให้ศาลเชื่อ ซึ่งได้แก่การนำพยานหลักฐานมาแสดงยืนยันข้อเท็จจริงที่กล่าวอ้างนั่นเอง² แต่ในกรณีที่มีประเด็นปัญหาในคดีซึ่งเป็นเรื่องที่อยู่นอกเหนือความรู้ความเข้าใจของบุคคลธรรมดาทั่วไปหรือเป็นกรณีที่ศาลต้องการให้ผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นแก่ศาลในเรื่องที่อยู่นอกเหนือขีดจำกัดความรู้ความสามารถของศาล หากศาลพิจารณาคดีไปโดยไม่ตรวจสอบความเห็นของผู้เชี่ยวชาญแล้ว อาจทำให้การวินิจฉัยคดีคลาดเคลื่อนอันจะเกิดความไม่เป็นธรรมขึ้นได้³ วิธีการเข้าสู่กระบวนการพิจารณานั้นพยานผู้เชี่ยวชาญอาจถูกแต่งตั้งเข้ามาในคดีโดยศาลเห็นสมควรเองหรือ

¹ กาญจนา ปัญจกิจไพบูลย์, “ศาลกับการมีส่วนในการค้นหาข้อเท็จจริงในคดีแพ่ง,” (วิทยานิพนธ์มหาบัณฑิต คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2541), น. 12.

² เข็มชัย ชูติวงศ์, “คำอธิบายกฎหมายลักษณะพยาน,” พิมพ์ครั้งที่ 7 (กรุงเทพมหานคร: สำนักพิมพ์นิติบรรณการ, 2547), น. 1.

³ ภัทรศักดิ์ วรรณแสง, “เมื่อแพทย์เป็นพยาน”, เอกสารประกอบการสัมมนาเชิงวิชาการของศูนย์กฎหมายสุขภาพและจริยธรรม, คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ เรื่องการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีฟ้องร้องแพทย์ วันที่ 7 กันยายน 2548 ณ ห้องประชุมใหญ่ศาลอาญา ชั้น 10 อาคารศาลอาญา, น. 4.

คู่ความร้องขอ หรือคู่ความเป็นผู้จัดหาพยานผู้เชี่ยวชาญมาเองทำให้พยานผู้เชี่ยวชาญมีสถานะที่แตกต่างกัน

พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา ในปัจจุบันนับว่ามีความสำคัญต่อกระบวนการยุติธรรม และจะมีบทบาทสำคัญยิ่งในคดีที่มีลักษณะพฤติการณ์แห่งพยานหลักฐานที่มีความซับซ้อนและยุ่งยากในทางเทคนิคเฉพาะ เช่น เรื่องทางการแพทย์ พยานหลักฐานทางวิทยาศาสตร์ ความหมายของศัพท์เฉพาะ (technical term) หรือเรื่องกฎหมายต่างประเทศ เป็นต้น กล่าวคือ ผู้ที่มีบทบาทในการช่วยเหลือศาลในด้านที่ตนเองมีความรู้ความชำนาญให้ความเห็นที่เป็นประโยชน์แก่การวินิจฉัยคดีแก่ศาลโดยการให้ความรู้เฉพาะทางมาใช้เพื่อพิสูจน์ความจริงในศาลมากขึ้น เพราะว่าพยานหลักฐานที่ผ่านการตรวจสอบโดยผู้เชี่ยวชาญนั้นมีผลการตรวจพิสูจน์พยานหลักฐานที่มีขั้นตอนการตรวจและผลการตรวจที่แม่นยำย่อมเป็นประโยชน์แก่ศาล ทั้งเป็นการเสริมความเข้าใจในประเด็นแห่งคดีที่มีความสลับซับซ้อนให้ศาลหากความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญมีข้อมูลอ้างอิงสนับสนุนอย่างเป็นขั้นเป็นตอนสามารถอธิบายให้ศาลฟังได้อย่างถูกต้องตามหลักการ ความเห็นของผู้เชี่ยวชาญนั้นจะมีประโยชน์แก่ศาลในการวินิจฉัยคดีอย่างมากและน่าเชื่อถือ เพื่อบรรลุมติประสงคในการดำเนินคดีอาญาและการนำตัวผู้กระทำผิดมาลงโทษหรือเป็นการพิสูจน์ความบริสุทธิ์ของผู้ที่ตกเป็นจำเลย ซึ่งการที่ศาลจะตัดสินลงโทษจำเลยในคดีอาญานั้น ศาลจะต้องฟังพยานหลักฐานจนปราศจากความสงสัยอันควร (proof beyond reasonable doubt) อันเป็นมาตรฐานการพิสูจน์ในคดีอาญาว่าจำเลยได้กระทำความผิดจริงจึงจะลงโทษจำเลยได้ มิใช่เพียงเพราะใจทกมีพยานหลักฐานที่มีเหตุผลน่าเชื่อมากกว่าจำเลย (preponderance of evidence) อย่างในคดีแพ่งเท่านั้น⁴ ดังนั้นในการรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาถือว่าเป็นบุคคลผู้มีความสำคัญในการพิสูจน์ข้อเท็จจริง การที่จะแน่ใจได้ว่าความเห็นของพยานนั้นถูกต้องเพียงใด จึงควรที่จะมีการตรวจสอบถึงความรู้ความสามารถของพยานผู้เชี่ยวชาญว่ามีความรู้ในเรื่องนั้นๆอย่างแท้จริง จึงเกิดปัญหาในเรื่องการพิสูจน์หรือตรวจสอบความน่าเชื่อถือของพยานผู้เชี่ยวชาญว่าควรมีวิธีการที่เหมาะสมอย่างไร

บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาและวิธีการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาคดีนั้นมีความแตกต่างกันไปในระบบกฎหมายแต่ละระบบ ปัญหาอีกประการหนึ่งคือ สถานะของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา ทั้งที่ศาลเป็นผู้แต่งตั้งและคู่ความอ้างเข้ามาในคดีมีสถานะที่

⁴ Stephen A Salzborg, American Criminal Procedure, third edition, (Minnesota : West Publishing Co., 1986), pp.743-745.

แตกต่างกัน แต่ในระบบกฎหมายของไทยในการดำเนินคดีอาญายังมีความสับสนอยู่มากในการแยกระหว่างพยานผู้เชี่ยวชาญที่เป็นพยานความเห็นกับพยานที่เป็นพยานบุคคลทั่วไป ทำให้เกิดความไม่ชัดเจนในการนำเสนอพยานผู้เชี่ยวชาญ ในทางปฏิบัติแล้วมีปัญหาในเรื่องการแยกบทบาทและสถานะของพยานผู้เชี่ยวชาญของศาล ทำให้ผู้เชี่ยวชาญของศาลต้องมีสถานะเป็นเหมือนพยานบุคคลทั่วไปต้องถูกซักถามและถามค้านจึงเป็นการผิดวัตถุประสงค์ไป ทั้งที่พยานผู้เชี่ยวชาญของศาลให้ความเห็นดังกล่าวในฐานะที่เป็นผู้ช่วยของศาล บทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้ง คือ จะต้องทำรายงานความเห็นเสนอต่อศาลโดยการอ้างอิงข้อมูลทางวิชาการโดยมีสถานะเป็นผู้ช่วยศาล ส่วนพยานผู้เชี่ยวชาญที่คู่ความอ้างมาเป็นพยานบุคคลซึ่งจะต้องมาเบิกความและถูกถามค้านเช่นเดียวกับพยานบุคคลอื่น ซึ่งเป็นกระบวนการในการตรวจสอบพยานผู้เชี่ยวชาญในเรื่องความรู้ความชำนาญของผู้เชี่ยวชาญหรือความไม่เป็นกลางในการทำความเห็น โดยคู่ความฝ่ายที่อ้างและอีกฝ่ายจะทำการถามค้านเพื่อทำลายน้ำหนักพยานผู้เชี่ยวชาญของอีกฝ่าย

ส่วนการคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้ง มีแนวคิดในการกำหนดเหตุห้ามและเหตุคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาโดยการนำวิธีพิจารณาความแพ่งในเรื่องเหตุคัดค้านผู้พิพากษามาใช้โดยอนุโลม⁵ โดยเหตุห้ามและเหตุคัดค้านผู้พิพากษานั้นมีหลักสืบเนื่องมาจากหลักความยุติธรรมตามธรรมชาติ (Rule of natural justice) ข้อหนึ่งที่ว่า ผู้พิพากษาจะไม่พิจารณาคดีใดๆ ซึ่งตนมีส่วนได้เสีย หรือมีผลประโยชน์เกี่ยวข้อง (A judge can not try any case in which he is personally interested) จากหลักดังกล่าวควรนำมาใช้กับผู้อยู่ในกระบวนการยุติธรรมด้วย เช่น พยานผู้เชี่ยวชาญ ที่เปรียบเสมือนผู้ช่วยศาลและความเห็นของพยานนั้นอาจเป็นประโยชน์แก่การวินิจฉัยคดีของศาลและเป็นพยานหลักฐานที่จะพิสูจน์ความผิดหรือความบริสุทธิ์ของคู่ความ ดังนั้นหากการปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญนั้นเป็นไปโดยมีอคติหรือไม่เป็นกลางจะทำให้เกิดผลกระทบต่อกระบวนการยุติธรรมโดยรวมเพราะไม่อาจเป็นหลักประกันสิทธิของคู่ความในคดีที่จะได้รับการพิจารณาพิพากษาคดีโดยบุคคลที่เป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสีย จึงควรทำการศึกษาถึงเหตุคัดค้านผู้พิพากษาดังกล่าว ว่าสามารถนำมาใช้กับพยานผู้เชี่ยวชาญได้ทุกกรณีหรือไม่ควรมีขอบเขตหรือคำจำกัดความเพียงใด และตามกฎหมายของประเทศไทยให้สิทธิคู่ความในคดีอาจใช้สิทธิคัดค้านด้วยเหตุความมีอคติตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 12 ซึ่งสามารถเป็นหลักประกันสิทธิและทำให้คู่ความในคดีและประชาชนในสังคมมีความ

⁵ ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง มาตรา 11

มันใจและไว้วางใจในความชอบธรรมของกระบวนการยุติธรรม กล่าวคือ เหตุห้ามและเหตุคัดค้าน พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาสามารถเป็นกระบวนการหนึ่งที่ทำให้ประชาชนสามารถเชื่อได้ว่า พยานผู้เชี่ยวชาญนั้นมีความเป็นกลางและปฏิบัติหน้าที่ด้วยความสุจริต โดยเป็นอีกทางหนึ่งที่ทำให้ความสามารถตรวจสอบการทำงานของพยานผู้เชี่ยวชาญได้ ส่วนตามมาตรา 11 ประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่งนั้น มีความเห็นของนักกฎหมายว่าให้สามารถนำมาใช้กับการคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญที่ศาลแต่งตั้งได้ แต่ก็มีได้มีบทบัญญัติใดมารองรับให้ชัดเจนในเรื่องที่พยานผู้เชี่ยวชาญสามารถถูกคัดค้านได้ด้วยเหตุใดบ้าง

นอกจากนั้นประเทศไทยได้บัญญัติไว้แต่เพียงเหตุคัดค้านผู้พิพากษาเท่านั้นแต่ไม่ได้บัญญัติถึงเหตุห้ามผู้พิพากษาไว้เหมือนดังเช่นกฎหมายของประเทศเยอรมนี ซึ่งได้แยกพิจารณาเหตุห้ามและเหตุคัดค้านออกจากกันกล่าวคือ ในกรณีที่มีความเสี่ยงต่อความเป็นกลางในการทำหน้าที่ของผู้พิพากษามีอยู่สูง เช่น ผู้พิพากษาเป็นผู้เสียหายในคดี หรือผู้พิพากษาเป็นญาติกับคู่ความในคดีนั้น ถือว่าเป็นการที่บุคคลที่ทำหน้าที่ในกระบวนการยุติธรรมมีการขัดกันซึ่งผลประโยชน์ (conflict of interest) ทำให้ผู้นั้นไม่สามารถทำหน้าที่โดยปราศจากอคติตามหลักความเป็นกลางได้ กฎหมายจะตัดผู้พิพากษานั้นออกจากการทำหน้าที่พิจารณาพิพากษาคดี แต่กฎหมายของประเทศไทยได้บัญญัติถึงกรณีดังกล่าวให้เป็นเพียงเหตุแห่งการคัดค้านผู้พิพากษาเท่านั้น ซึ่งจะต้องทำการศึกษาและเปรียบเทียบเพื่อนำมาวิเคราะห์และเสนอแนะว่าสามารถนำมาใช้กับการคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญได้มากน้อยอย่างไร

1.2 วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. ศึกษาถึงแนวความคิดทั่วไปของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา บทบาท สถานะ และคุณสมบัติของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาและหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา
2. ศึกษาถึงปัญหาเกี่ยวกับวิธีการนำสืบพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาของไทยว่าเป็นไปตามหลักการค้นหาความจริงและเป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการใช้พยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาหรือไม่
3. ศึกษาถึงสภาพปัญหาหลักเกณฑ์ในการตรวจสอบและกลั่นกรองพยานผู้เชี่ยวชาญ ความน่าเชื่อถือและความถูกต้องของความเห็น เพื่อให้เป็นไปตามหลักความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสีย รวมถึงกระบวนการแต่งตั้งที่เหมาะสมของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา

4. ศึกษาถึงหลักเกณฑ์วิธีการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาสถานะและวิธีการนำสืบของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาของประเทศไทยเปรียบเทียบกับต่างประเทศ

5. ศึกษาถึงหลักเกณฑ์การคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา หากมีกรณีพยานผู้เชี่ยวชาญไม่สมควรปฏิบัติหน้าที่ในการให้ความเห็นเพราะมีส่วนได้เสียหรือไม่มีความเป็นกลางหรือเรื่องความรู้ความสามารถ ซึ่งอาจถูกคัดค้านได้โดยการนำเหตุห้ามและเหตุคัดค้านผู้พิพากษาในการพิจารณาพิพากษาคดีอาญาของผู้พิพากษามานูโลมใช้เป็นกรกำหนดเหตุห้ามและเหตุคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา

1.3 สมมติฐานการศึกษา

ศาลน่าจะมึบบทบาทในการริเริ่มที่จะใช้อำนาจตามกฎหมายในการแต่งตั้งพยานผู้เชี่ยวชาญในการให้ความเห็นตามที่ได้รับมอบหมายจากศาล ในฐานะที่เป็นผู้ช่วยของศาลในการค้นหาความจริงในคดีอาญา พยานผู้เชี่ยวชาญมีบทบาทในคดีอาญาอย่างไรเปรียบเทียบกับต่างประเทศ กรณีที่มีความจำเป็นต้องใช้พยานผู้เชี่ยวชาญ วิธีเข้าสู่กระบวนการพิจารณาของประเทศตามระบบคอมมอนลอว์และตามระบบซีวิลลอว์ว่ามีความแตกต่างกัน

การคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ ได้แก่ การถามค้าน (cross-examination) และการคัดค้าน (challenge) พยานผู้เชี่ยวชาญ น่าจะเป็นวิธีการตรวจสอบและกลั่นกรองพยานผู้เชี่ยวชาญที่มีประสิทธิภาพเพื่อให้เกิดความน่าเชื่อถือต่อการวินิจฉัยชี้ขาดตัดสินคดีของศาลด้วยความเป็นธรรม

1.4 ขอบเขตของการศึกษา

เนื่องจากการรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา เป็นเรื่องเกี่ยวข้องกับดุลพินิจในการรับฟังพยานหลักฐานของศาล และการพิสูจน์ความจริงในคดีอาญา จึงต้องศึกษาถึงหลักเกณฑ์ในการรับฟังพยานความเห็นของศาล และวิธีการที่จะได้มาซึ่งความเห็นที่ถูกต้องหรือการตรวจสอบคุณสมบัติและความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาเพื่อให้เป็นประโยชน์แก่คู่ความและเพื่อความเป็นธรรม โดยศึกษาจากหลักกฎหมายของประเทศไทยตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเปรียบเทียบกับประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาเรื่องพยานผู้เชี่ยวชาญในต่างประเทศ เพื่อให้เข้าใจแนวคิดเรื่องพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา

1.5 วิธีการศึกษา

เป็นการศึกษาวิจัยเอกสาร (Documentary Research) โดยทำการศึกษาจากตำราทางกฎหมายและบทความ วิทยานิพนธ์ รายงานวิจัย คำพิพากษาของศาลประเทศไทย รวมทั้งเอกสารภาษาต่างประเทศ เช่น บทบัญญัติกฎหมาย ตำราทางกฎหมาย วิทยานิพนธ์ บทความ คำพิพากษาของศาลต่างประเทศ เอกสารวิชาการทางอิเล็กทรอนิกส์ เพื่อนำมาวิเคราะห์ต่อไป

การศึกษานี้มุ่งศึกษาถึงบทบาทของพยานผู้เชี่ยวชาญ (expert witness) ในฐานะที่เป็นผู้ให้ความเห็นต่อศาลด้วยความเป็นกลางและไม่มีส่วนได้เสีย เพื่อให้เป็นไปตามหลักการค้นหาความจริง โดยศึกษาแนวคิดกฎหมายของประเทศไทยและกฎหมายของต่างประเทศ เพื่อให้เกิดความเข้าใจชัดเจนมากยิ่งขึ้น

1.6 ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ทราบถึงแนวความคิดในเรื่องพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญา หลักเกณฑ์การรับฟังความเห็นของพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาของศาลไทย
2. ทำให้ทราบถึงปัญหาและอุปสรรคในการนำพยานผู้เชี่ยวชาญมาให้ความเห็นในคดีอาญา
3. ทราบถึงกระบวนการในการตรวจสอบและกลั่นกรองพยานผู้เชี่ยวชาญ ด้วยวิธีการคัดค้านโดยกำหนดเหตุห้ามและเหตุคัดค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ เพื่อเป็นหลักประกันสิทธิของคู่ความในคดีที่จะได้รับการพิจารณาคดีและความเห็นจากพยานผู้เชี่ยวชาญด้วยความเชื่อมั่นในกระบวนการยุติธรรม และการถามค้านพยานผู้เชี่ยวชาญ
4. การศึกษานี้จะทำให้ทราบว่าควรจะพัฒนาพยานผู้เชี่ยวชาญในคดีอาญาไปในแนวทางใดต่อไปเพื่อให้เกิดความเหมาะสมและความเป็นธรรม